

- створення механізму передачі у заставу за банківськими кредитами права користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис);
- запровадження ринкових методів оцінки земельних ділянок (масова оцінка земель) для цілей оподаткування;
- поліпшення моніторингу земель;
- гармонізація норм земельного законодавства з вимогами ЄС;
- проведення консолідації земельних ділянок сільськогосподарського призначення з метою ефективного використання суб'єктами господарювання;
- удосконалення процедури продажу земельних ділянок на конкурентних засадах (електронні земельні торги);
- стимулювання раціонального та ефективного користування земельними ресурсами, шляхом удосконалення сплати земельного податку;
- законодавче урегулювання правового статусу земель комунальної власності;
- удосконалення процедури передачі ділянок від умерлої спадщини до комунальної власності;
- автоматизоване перенесення усіх відомостей Державного реєстру земель про права на земельні ділянки до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно;
- удосконалення процедури виправлення помилок у Державному земельному кадастрі та видача витяг із наявними помилками (у разі наявності недоречностей);
- наповнення Державного земельного кадастру відомостями та його об'єднання з системи реєстрації речових прав на нерухоме майно в рамках однієї інформаційної системи;
- участь громадськості в розробці державної політики та управлінні земельними ресурсами;
- налагодження належної взаємодії між органами місцевого самоврядування та державної влади;
- попередження можливих спекуляцій на ринку земель.

Висновки

Проаналізовано історичні передумови формування структури землеволодіння, розкрито теоретичні передумови фор-

мування сучасних земельних відносин ринкового типу. Здійснено аналіз динаміки зміни структури земельного фонду України. Проаналізовано досягнення та недоліки реформування земельних відносин та запропоновано шляхи ефективного регулювання даної галузі.

Список використаних джерел

1. Українське село у 20–90-х роках ХХ століття: короткий історичний нарис / [Беренштейн Л.Ю., Панченко П.П., Джос Ф.Х. та ін.]. – К.: Нац. акад. наук України, Ін-т історії України, 1998. – 122 с.
2. Формування ринку землі в Україні / [Галушко В.П., Білик Ю.Д., Даниленко А.С. та ін.]. – К.: Урожай, 2002. – 280 с.
3. Новаковський Л.Я. Земельна реформа і землеустрій в Україні / Новаковський Л.Я., Третяк А.М., Добряк Д.С. – К., 2001. – 138 с.
4. Панченко П.П. Аграрна історія України: [підручник] / П.П. Панченко, В.А. Шмарчук. – [2-ге вид., випр. і доп.]. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2000. – 342 с.
5. Шульга О.А. Історія розвитку земельних відносин в Україні / О.А. Шульга // Вісник КНТЕУ. – 2010. – №4. – С. 123–134.
6. Азізов С.П. Організація аграрного виробництва і бізнесу: [підручник] / Азізов С.П., Канінський П.К., Скупий В.М. – К.: Фенікс, 2006. – 790 с.
7. Микитенко І.А. Земельні реформи і селянська психологія в Україні / Микитенко І.А. – К.: Ін-т. аграр. екон., 2002. – 40 с.
8. Земельний кодекс України: за станом на 11 трав. 20015 р. / Верховна Рада України. – [Електрон. ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2768-14/conv/print1428603015100019>
9. Структура земельного фонду України та динаміка його змін [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://land.gov.ua/usi-povnyu.html?view=item&id=110227:struktura-zemelnoho-fondu-ukrainy-ta-dynamika-ioho-zmin&catid=120:top-povnyu>
10. Демографічна ситуація. Населення: за даними Держ. ком. статистики України [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
11. Результати соціологічного дослідження «Оцінювання проведення земельної реформи». – К.: ДП «Центр соціальних експертиз» Інститут соціології НАН України, 2012. – 369 с.

С.М. ЕШ,

ст. викладач кафедри фінансів, Київський національний університет харчових технологій

Роль і місце факторингу на ринку фінансових послуг України

У статті визначено та проаналізовано ринок факторингових послуг України. Факторингові послуги вже встигли зайняти велику нішу на ринку послуг більшості розвинених країн світу, започатковано їхній розвиток і в Україні. Факторинг багатьма вітчизняними і зарубіжними вченими розглядається як послуга, операція, інструмент, діяльність. Автором узагальнено підходи до визначення категорії «факторинг», дана оцінка проблемам розвитку факторингових послуг, запропоновані напрями удосконалення вітчизняного ринку фінансових послуг.

Ключові слова: факторинг, факторингові послуги, факторингові операції, ринок факторингових послуг, фінансова послуга, ринок фінансових послуг.

С.Н. ЭШ,

ст. преподаватель кафедры финансов, Киевский национальный университет пищевых технологий

Роль и место факторинга на рынке финансовых услуг Украины

В статье дано определение и проанализирован рынок факторинговых услуг Украины. Финансовые услуги уже успели занять значительную нишу на рынке услуг большинства стран мира, начали они развиваться и в Украине. Факторинг многими отечественными и зарубежными учеными рассматривается как услуга, операция, инструмент, деятельность. Автором обобщены подходы к определению категории «факторинг», дана оценка проблемам развития рынка факторинговых услуг, предложены направления усовершенствования отечественного рынка финансовых услуг.

Ключевые слова: факторинг, факторинговые услуги, факторинговые операции, рынок факторинговых услуг, финансовая услуга, рынок финансовых услуг.

S. ESH,

Senior Lecturer, Department of Finance, Kyiv National University of Food Technologies

Role and place of the factoring on financial service market

In the article the tools definition and factoring service market of Ukraine are analyzed. Financial service had time already occupy the considerable niche on service market majority of country world, they make start develop in the Ukraine. Many scientific of native and foreign are consider factoring for as services, transaction, instrument, activities. Authoress was proved the point of view for definition category "factoring", make estimation for problem development factoring services market, offer one's a direction improvement native of financial service market.

Keywords: factoring, factoring services, factoring transactions, factoring service market, financial service, financial service market.

Постановка проблеми. Вітчизняні виробники мають багато проблем, пов'язаних з дефіцитом фінансових ресурсів, нестачею обігових коштів, з проблемами дебіторської заборгованості. У таких умовах необхідно шукати нові механізми залучення коштів, адаптованих до конкретних умов господарювання. З подібними проблемами 20–30 років тому зіткнулися західноєвропейські країни, які для їхнього вирішення почали використовувати новий фінансовий продукт, що дістав назву факторинг. Нині серед найпрогресивніших фінансових технологій у світовій економіці за темпами зростання провідне місце належить факторинговому фінансуванню. Факторинг став реальною альтернативою банківському кредитуванню і перетворився в надійний інструмент фінансування збуту продукції та підтримки інвестиційної діяльності підприємства.

У сучасній економічній ситуації в Україні неплатежі стали нормою, а погашення дебіторської заборгованості стає стимулом виживання багатьох господарюючих суб'єктів. Тому питання правового регулювання, бухгалтерського обліку, оподаткування, методики використання факторингових операцій стають у сучасних умовах господарювання особливо актуальними.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Питання розвитку факторингу, його сутності знайшли своє відображення в наукових працях як зарубіжних, так і вітчизняних вчених-економістів. Серед зарубіжних науковців слід відмітити М. Бікерс, Б. Бірґітте, М. Формана і Дж. Гілберта, Є.А. Єлуфімова, Б.З. Гвоздева, М.Ю. Лаврик, М.В. Леднева, Фредді Р. Салінджера, Є.Ю. Євсейкіна та ін. У роботах зазначених авторів факторинг порівнюється з фінансовою послугою і фінансовою операцією, розглядається ефективність факторингових операцій, які проводять російські комерційні банки [1, с. 14]. Серед зазначених науковців слід відмітити роботу М. Формана [2], який вперше аналізує значення факторингу в розвитку фінансового ринку, показує його переваги і прогнозує майбутній розвиток світового ринку факторингових послуг, що ми зараз і спостерігаємо.

Серед вітчизняних вчених заслуговують на увагу роботи Ф.Ф. Бутинця, О.І. Ступницького, В.П. Ходаківської, С.В. Науменкової, В.К. Макаровича та інших. Науковці розглядають підходи до визначення поняття «факторинг», ідентифікацію факторингових операцій у системі бухгалтерського обліку [3, с. 12–15], але в їхніх роботах відсутня єдина точка зору щодо правового аспекту факторингу. Тому питання, пов'язані з визначенням ролі та місця факторингової послуги на ринку фінансових послуг, потребують подальших детальних досліджень.

Метою статті є всебічний аналіз факторингу як фінансової послуги вітчизняного ринку фінансових послуг, розробка науково обґрунтованих пропозицій щодо його розвитку.

Виклад основного матеріалу. Розвиток факторингу має власну історію. Факторингові операції почали активно використовувати замість вексельної форми комерційного кредиту для обслуговування процесу реалізації товарів починаючи з 60-х років ХХ ст. Перші факторингові послуги були надані американськими банками в 50-х роках ХХ ст. Офіційно вони були визнані одним із видів банківської діяльності у США в 1963 році. З часом факторингові послуги стали надавати не тільки факторингові відділи комерційних банків, а й спеціалізовані факторингові компанії.

Нині факторингові послуги вже встигли зайняти велику нішу на ринку послуг більшості розвинених країн. Бурхливе зростання цього виду бізнесу в західних країнах припадає на початок ХХІ ст. На сьогодні найбільші обсяги факторингових операцій (майже 70%) виконують компанії Великої Британії, Італії, США, Франції та Німеччини.

Серед дослідників категорії «факторинг» не існує єдиної позиції щодо його визначення: факторинг порівнюють з послугою, інструментом, операцією, продуктом, діяльністю тощо. Так, у бухгалтерському словнику під редакцією професора Ф.Ф. Бутинця [4, с. 184] зазначено, що факторинг – це кредитування клієнта банком, різновид комісійної операції, універсальна система фінансового обслуговування клієнтів, включаючи бухгалтерське, інформаційне, рекламне, збутове, транспортне, страхове, кредитне і юридичне обслуговування та операція з переуступки першим кредитором прав вимоги боргу третьої особи іншому кредитору з попередньою або наступною компенсацією вартості такого боргу першому кредитору. Дане визначення стверджує, що факторинг є універсальною категорією оскільки пов'язаний з великою кількістю операцій, які здійснюються у багатьох сферах ринку фінансових послуг.

На думку автора, факторинг є різновидом посередницької діяльності, яка пов'язана з короткостроковим кредитуванням оборотних коштів, що полягає в інкасуванні дебіторської заборгованості покупця.

Головною метою факторингу є отримання коштів негайно або у термін, визначений угодою. Відповідно до Конвенції про міжнародний факторинг, прийнятій у 1988 році Міжнародним інститутом уніфікації приватного права, факторинг – процес переуступки факторинговій компанії не оплачених боргових вимог (рахунків-фактур) у поєднанні з елементами фінансового, бухгалтерського, інформаційного, збутового, страхового, юридичного та іншого обслуговування

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

постачальника. Операція вважається факторингом у тому випадку, якщо вона задовольняє, як мінімум, двом із таких чотирьох вимог:

- 1) наявність кредитування у формі попередньої проплати боргових вимог;
- 2) ведення бухгалтерського обліку постачальника, перш за все, обліку реалізації;
- 3) інкасування заборгованості постачальника;
- 4) страхування постачальника від кредитного ризику.

Разом з тим, у ряді країн, до факторингу відносять і облік рахунків-фактур, тобто операцію, що задовольняє лише першу вимогу. Ці операції проводять спеціальні фактор-фірми, які тісно пов'язані з банками або є їх спеціалізованими філіями і дочірніми компаніями.

Відповідно до українського законодавства факторинг визначено як одну з банківських операцій, яка передбачає придбання права вимоги на виконання зобов'язань у грошовій формі за поставлені товари чи надані послуги і прийняття на себе ризику виконання таких вимог і прийом платежів [5].

Згідно з Цивільним кодексом України факторинг – це фінансування під відступлення права грошової вимоги: одна сторона (фактор) передає або зобов'язується передати грошові кошти в розпорядження другої сторони (клієнта) за плату, а клієнт відступає або зобов'язується відступити факторові своє право грошової вимоги до третьої особи (боржника) [6, ст. 73].

Фактором у міжнародній практиці може бути факторингова компанія, фінансова організація, яка кредитує клієнта й на основі одержаних від нього прав на дебіторську заборгованість, стягує борги з боржника. В Україні фактором може бути банк або фінансова установа, а також фізична особа – підприємець, яка відповідно до закону має право здійснювати факторингові операції. Факторинг є банківською операцією, здійснення якої не потребує ліцензії Національного банку. Основними суб'єктами факторингових операцій є:

- 1) постачальник (клієнт, первинний кредитор) – фізична або юридична особа, яка отримує послуги;
- 2) фактор-банк, факторингова фінансова установа, що має право надавати факторингові послуги;
- 3) позичальник (боржник, покупець) – господарюючий суб'єкт, який має зобов'язання за товари, роботи, послуги перед постачальником.

Предметом договору факторингу може бути право грошової вимоги, строк платежу за якою настав (наявна вимога), а також право вимоги, яке виникне в майбутньому (майбутня вимога). Перед прийняттям рішення про надання факторингової послуги банк аналізує фінансовий стан клієнта та його контрагентів, вивчає особливості їх господарської діяльності та практику розрахунків.

Факторинг, як фінансова послуга, має комплексний характер і включає [7, с. 167–168]:

- 1) фінансування товарів (послуг) із відстроченням платежу. Одержання цієї послуги означає, що після поставки товару клієнт негайно або за зручним для нього графіком отримує від фактора значну частину суми поставки, не чекаючи платежу від свого покупця. При цьому існують переваги фінансування:
 - клієнт не повинен повертати виплачених йому коштів, оскільки витрати фактора будуть повернуті з платежів покупців;

- фінансування триватиме на протязі всього періоду, під час якого підприємство (клієнт) продаватиме свою продукцію;
- фінансування автоматично збільшується відносно міри зростання обсягів продажу.

Отже, фінансування в межах факторингу звільняє постачальника від проблеми дефіциту обігових коштів і це відбувається без зростання його кредиторської заборгованості;

- 2) страхування ризиків, пов'язаних із постачанням товарів і відстроченням платежу. Головним ризиком при факторинговій операції є ризик недержання платежу від покупця в строк, через що у клієнта можуть виникнути проблеми з нестачею коштів для розрахунків із його власними постачальниками. Зазвичай фактор бере на себе всі комерційні ризики, пов'язані з рахунками, включаючи і можливість несплати за ними;

- 3) управління дебіторською заборгованістю (адміністративне управління дебіторською заборгованістю) – це послуга, яка включає:

- контроль за своєчасною оплатою поставок покупцями;
- детальні й зручні звіти про стан дебіторської заборгованості клієнта;
- звільнення клієнта від багатьох проблем (наприклад, поставки й платежі його покупців) і забезпечення його об'єктивною інформацією;

- 4) оцінювання платоспроможності покупця. До підписання договору про факторингове обслуговування фактор може здійснити перевірку платоспроможності дебіторів (покупців) і за потреби встановити ліміт в межах якого бере на себе ризик неплатоспроможності.

Крім основних послуг факторингова компанія або банк можуть надавати низку додаткових, необхідних постачальнику послуг, зокрема:

- 1) ведення повного бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості;
- 2) надання інформації про ринок збуту, ціни, платоспроможність майбутніх покупців;
- 3) здійснення аналізу та ранжування покупців залежно від обсягів покупок, історії кредитних відносин та умов оплати;
- 4) консультування з питань організації розрахунків, укладання договорів, одержання платежів;
- 5) надання транспортних, складських, страхових, рекламних послуг;
- 6) взяття на себе ризику неплатежу тощо.

При підписанні договору про факторингове обслуговування фактор має проаналізувати стан та якість дебіторської заборгованості, що підлягає рефінансуванню. Обов'язковою умовою є те, що ця дебіторська заборгованість не повинна бути об'єктом застави іншої кредитної чи гарантійної угоди. Крім того, фактор може застрахувати себе шляхом внесення у договір додаткових умов фінансування, а саме: фінансувати постачальника після підтвердження покупцем одержання продукції, передбачити умови відповідності її якості умовам контракту, а також виконання умов постачання продукції.

Переважно банки надають факторингову послугу підприємствам з річним обігом до 70 млн. грн. Обсяг банківських кредитів, як джерела фінансування факторингових послуг, протягом 2014 року збільшився в 1,48 раза, або на 1,587 млрд., – до 4,926 млрд. грн. Обсяг фінансування факторингових операцій за рахунок власних коштів банку на 31 грудня 2014 року ста-

новив 15,169 млрд. грн., що в 2,45 раза, або на 8,985 млрд. грн., більше, ніж на відповідну дату 2013 року [8].

За даними Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, підприємці, які здійснюють діяльність у сфері послуг, уклали протягом 2014 року в 9,8 раза більше договорів факторингу, ніж протягом 2013 року, і їхній обсяг досягнув 1,502 млрд. грн. Так, підприємства транспортної галузі збільшили обсяг договорів факторингу на 76,47% (на 1,3 млн.), або до 3 млн. грн.; будівельна сфера – на 26,32% (на 14,5 млн.), до 69,6 млн. грн.; харчова промисловість – на 15,73% (18,1 млн.), до 133,2 млн. грн. У той же час обсяг договорів у сільсько-муніципальному господарстві скоротився на 92,57% (на 16,2 млн.), до 1,3 млн. грн. Стопроцентне скорочення до нульового показника зафіксовано в машинобудуванні і хімічній промисловості. Не фінансувалися за допомогою факторингу і підприємства металургійної і легкої промисловості, практично не використовувала факторинг і добувна галузь [9].

У табл. 1 надається вартість договорів–факторингу і їхня кількість, які були укладені на вітчизняному ринку протягом трьох останніх років.

Як свідчать дані табл. 1, найбільша вартість договорів (9236,8 млн. грн.) була укладена в четвертому кварталі 2014 року. Варто відзначити, що протягом 2014 року, порівнюючи його з попередніми роками, спостерігається значне збільшення фінансування за рахунок договорів факторингу, особливо таке збільшення простежується у другому і третьому кварталах – більш ніж утричі, але в той же час скорочується кількість договорів. Зменшення кількості укладених договорів свідчить про те, що зовсім незначна частина факторингових компаній працюють з новими клієнтами. За даними дослідження компанії «Простобанк Консалтинг», на початку 2015 року таких небанківських компаній було тільки 10%. Із 20 факторингових компаній міста Києва тільки дві компанії мали у вільному доступі факторингову послугу. Решта компаній працюють за чітко визначеними пунктами призначення поставок і, як правило, з рітейлерами – великими торговими мережами, або тільки зі старими клієнтами–постачальниками, або взагалі не працюють [8].

Факторингові компанії, які працюють з новими клієнтами, пропонують фінансування під уступку грошової вимоги на умовах, що суттєво відрізняються: мінімальний і максимальний обсяг фінансування становить або 60–90% річних, або без обмежень; при цьому ставки за послугу можуть бути вста-

новлені в рамках 29–33% річних, або становили 0,08 за день фінансування. У факторинговій компанії, яка працює тільки з одною торговою мережею, ставки можуть бути встановлені в межах 5–42%. Із 20 факторингових компаній міста Києва у січні 2015 року жодна не брала комісійних за встановлення факторингового ліміту та управління дебіторським боргом, при цьому тільки в одній компанії була встановлена комісія за обслуговування в розмірі 1% від суми рахунок–фактури [8].

Таку ж тенденцію спостерігаємо і серед банківських факторингових послуг, де середній тариф факторингу досяг 23–25% річних. На ринку банківського факторингу на початку 2015 року працювали вісім банків із 25 потужних лідерів ринку послуг, а рік тому їх було 10. Деякі з банків–факторів факторингове фінансування здійснюють тільки своїм корпоративним клієнтам: наприклад, банк Credit Agricole за такою програмою працює з мережею «Ашан» і більше ні з ким. Банк ПУМБ, який протягом всього 2014 року працював тільки зі своїми клієнтами, нині факторингове фінансування здійснює і господарюючим суб'єктам зі сторони.

Порівнюючи з січнем 2014 року, із великих банків–факторів перестали здійснювати факторингове фінансування ПриватБанк, банк «Фінанси та Кредит» і VABБанк.

Протягом 2015 року спостерігається, крім тарифних особливостей, посилення жорсткості вимог до отримувача фінансування, наприклад:

- компанія, яка звертається за факторингом, обов'язково має бути прибутковою. Деякі банки–фактори вимагають наявності протягом останніх чотирьох кварталів позитивних фінансово–економічних показників і не менш позитивної ділової репутації. Дана вимога вже в цьому році відсіяла 99% українського бізнесу;

- наявність регулярних поставок – вимога, яка означає зосередження банку–фактора на великій мережі рітейлера;

- наявність великого мінімального числа дебіторів – наприклад, «Райффайзен Банк Аваль» видає факторингове фінансування при участі в поставці не менше п'яти дебіторів (табл. 2);

- наявність 1–2 років досвіду роботи компанії в даній торговій сфері разом із багатьма місяцями співробітництва з даними дебіторами, за якими уже було здійснено декілька поставок.

Не всі банки вимагають дотримуватись цих пунктів вимог. Наприклад, ПУМБ і Альфа–Банк взагалі щодо факторингу лояльно відносяться до збиткових компаній і до тих, які працюють менше року, і щодо дебіторів і позичальників, які не обслуговуються даним банком.

Таблиця 1. Динаміка вартості укладених договорів–факторингу та їхньої кількості

Квартал	Роки, млн. грн.			Відхилення, %	
	2012	2013	2014	2013 до 2012	2014 до 2013
I	3015,5	927,8	1826,2	–69,2	96,8
II	2497,7	1476,9	5017,3	–40,9	239,7
III	1753,4	2378,3	7445,4	35,6	213,1
IV	4438,7	5231,8	9236,8	17,9	76,6
Кількість договорів–факторингу, штук					
I	4317	3717	3773	–13,9	1,5
II	4428	4270	4396	–3,6	2,9
III	6163	5330	4686	–13,5	–12,1
IV	5616	6436	4816	14,6	–25,2

Аналіз проведено автором за джерелом [8].

Таблиця 2. Умови факторингу в 2015 році

Банк-фактор	Умови надання факторингу	Макс. обсяг фінансування, % від суми накладної	Мін. кількість дебіторів	Макс. період траншу (відстрочки платежу)
ОТП Банк	Тільки для регулярних поставок, для компаній, що працюють більше двох років і дебіторів, які співпрацюють з компанією більше 6 місяців	90%	1	4 місяці
Укрексімбанк	Тільки для накладних більше 1,5 млн. грн., для компаній, що працюють більше 1 року і дебіторів, які співпрацюють з компанією більше 6 місяців	90% мінус плата за факторинг	3	3 місяці
Райффайзен Банк Аваль	Тільки для дебіторів, співпраця з якими більше 3 місяців і з якими здійснено 3 поставки	80% мінус плата за факторинг	5	3 місяці
UniCredit Bank	Тільки для прибуткових за останні місяці компаній; при умові переказу в банк усіх оборотів за контрактами, щодо яких здійснюється факторингове обслуговування	Індивідуально	3	3 місяці
Південний	Тільки за умови переходу на обслуговування в банк; під заставу нерухомості або товару	50–90%	1	1 місяць
Альфа-Банк	Обмеження відсутні	Не обмежено (до 100%)	1	3 місяці
Хрещатик	Тільки для поставок від 10 тис. грн.	80%	1	2 місяці

Побудовано автором за даними джерел [8 і 9].

Швидкість прийняття рішення щодо можливості фінансування, як і раніше, майже у всіх становить 1–2 тижні. Тільки OTP Банк і ПУМБ обіцяють відповісти максимум протягом п'яти банківських днів.

Що стосується тарифів, то доцільно зазначити, що ставки 10–12% річних залишилися в далекому минулому – навіть числа, які менше 20%, уже не використовує жоден з факторів. Найпоширенішим мінімальним числом у факторингу тепер є 23% річних. У табл. 2 надаються умови факторингу, які діють у 2015 році.

Крім ПУМБу, традиційними і стабільними учасниками на всіх сегментах ринку фінансування, включаючи факторингове, є три потужні банки – «Райффайзен Банк Аваль», UniCreditBank і OTP Банк. Традиційно активну позицію в усьому, що стосується міжнародної торгівлі (особливо морської), демонструє одеський банк «Південний». До активістів щодо факторингового фінансування можна також віднести Альфа-Банк і банк «Хрещатик». Значним гравцем є і Укрексімбанк, але він виступає фактором тільки для сум від 1,5 млн. грн., тобто реально працює по факторингу тільки з великими корпораціями.

Плата за факторинг також залежить від виду факторингу. Якщо банк надає факторинг без регресу, то, звичайно, дисконт буде вищий.

При нарахуванні суми винагороди за факторинг фактори використовують комбінований механізм сплати винагороди, схожий зі сплатою звичайних процентів за кредит, які утримуються за фактичну суму заборгованості та за фактичний термін існування цієї заборгованості, а послуги адміністрування дебіторської заборгованості сплачуються окремими платежами у вигляді комісії. Розмір комісії встановлюється у вигляді фіксованої ставки від вартості накладної.

Факторингові операції як аналог кредитуванню можуть бути вигідними тільки тоді, коли плата за використання факторингу менша, ніж плата за використання кредиту. В протилежному випадку факторинг не може бути альтернативою банківському кредитуванню. Крім того, фактори мають забезпечити

комплексне обслуговування клієнтів і позичальників з наданням широкого спектру фінансових, бухгалтерських і юридичних послуг, які забезпечують надійне та стабільне співробітництво всіх суб'єктів ринку факторингових послуг.

Використання факторингу має свої переваги першою чергою для постачальника (клієнта):

- отримавши від фактора необхідні обігові кошти, є можливість збільшити обсяг продажу та отримати додатковий прибуток;

- економія на невиправданих витратах, пов'язаних з одержанням банківського кредиту, при якому постачальник несе втрати, що пов'язані з виплатою процентів за користування кредитом; з оформленням кредиту, що передбачає реєстрування та страхування застави, оплату робочого часу співробітників на оформлення й підготовку документів для кредитного відділу; з непередбаченим зростанням процентних ставок в Україні тощо;

- економія коштів за рахунок появи можливості закуповувати товар у своїх постачальників за нижчими цінами. Така можливість з'являється в результаті того, що клієнт, отримуючи значну частину від суми поставки у день поставки і втрачаючи при цьому залежність від дотримання своїми дебіторами платіжної дисципліни, може піти на скорочення терміну відстрочення платежу при закупівлі товарів і вимагати від своїх постачальників кращих цін на товар. Крім того, він отримує гарантію захисту від штрафних санкцій з боку кредиторів за несвоєчасний розрахунок з ними, викликаний касовим розривом;

- захист від втраченої вигоди в результаті втрати клієнтів за рахунок неможливості при дефіциті обігових коштів надавати покупцям відстрочку платежу і підтримувати достатній асортимент товарів на складі;

- захист від втрат, пов'язаних із відсутністю чи недостатністю контролю за продажем і платежами. Може бути, що у клієнта сьогодні достатньо фінансових ресурсів для поточної діяльності, але при збільшенні обороту без підтримки фактора може виникнути дефіцит ресурсів, що негативно позначиться на розвитку підприємства.

Крім того, факторингова послуга є економічно вигідною і для банку-фактора, який одержує можливість покращити обслуговування своїх клієнтів та залучити нових, диверсифікувати діяльність і збільшити доходи.

Для клієнта банку завдяки посередництву фактора в інкасації своєї дебіторської заборгованості є можливість негайно поповнити обігові кошти, забезпечити страхування та обмежити кредитні і валютні ризики, прискорити оборотність активів, збільшити обсяги реалізації товарів та надавати послуги на умовах відстрочення платежу. Але особливо вигідним є факторинг для постачальників, які обмежені у можливості збільшувати збут своєї продукції завдяки тимчасовій неплатоспроможності покупців.

В Україні програму впровадження факторингового обслуговування було започатковано в 1993–1994 роках спільно з німецьким Дисконт банком. 2001 року була створена Східноєвропейська факторингова асоціація. 2006 року Україна приєдналася до Конвенції про міжнародний факторинг, що сприяло збільшенню обсягів зовнішньоторговельних операцій із використанням факторингу та дало змогу розширити джерела фінансування діяльності українських підприємств за рахунок використання операцій міжнародного факторингу.

Нині в Україні ринок факторингових послуг перебуває на етапі становлення. Головними оферентами факторингових послуг переважно є банки, які при наданні факторингових послуг надають перевагу оптовим торговельним підприємствам, експортерам, малим і середнім підприємствам, постачальникам, що реалізують товари та сировину.

Основними споживачами факторингових послуг є виробничі підприємства, які шукають нові ринки збуту та великі торговельні підприємства.

Практичний досвід використання факторингу засвідчив, що його недоцільно використовувати для:

- будівельних та інших фірм, які працюють із субпідрядниками;
- підприємств із значною чисельністю дебіторів;
- підприємств, які виробляють нестандартну або вузькоспеціалізовану продукцію;
- підприємств, які укладають зі своїми клієнтами довгострокові контракти та виставляють рахунки після завершення певних етапів робіт чи здійснення поставок;
- боргових зобов'язань фізичних осіб, філій та відділів підприємств.

Негативною рисою розвитку факторингових послуг в Україні є їх відносно висока вартість, зумовлена високим процентом переуступки боргу, який нині застосовують вітчизняні банки в тарифах за обслуговування. У розвинених країнах ця сума становить у середньому 1,5–2% від суми постачання. Негативною рисою можна назвати і те, що факторинговий бізнес потребує серйозних інвестицій, до яких в Україні поки що мало хто готовий. Факторингові активи найдовші за термінами, оскільки вони постійно перебувають в обігу капіталів. Отже, такий бізнес може вести тільки суб'єкт господарювання з великими фінансовими ресурсами. Орга-

нізація цього високотехнологічного бізнесу потребує надійного правового захисту.

Висновки

Існування сучасного міжнародного ринку факторингових послуг неможливе без найпотужніших трьох факторингових компаній: Heller International Group, International Factors Group S.C. і Factors Chain International. Лише одна із них – International Factors Group S.C. – об'єднує 58 факторингових компаній у 35 країнах світу, а її частка на світовому ринку факторингових послуг становить приблизно 28%. В Україні станом на 31 грудня 2014 року в Державному реєстрі фінансових установ нараховувалося 264 фінансові компанії, які мали право надавати послугу факторинг. За 2014 рік обсяг фінансування бізнесу за допомогою факторингу збільшився більш ніж удвічі [9]. Нині факторинг найбільш вигідний для торгівлі з відстроченням платежу, зокрема для мережевої торгівлі, а також малим і середнім підприємствам, для яких цей вид послуг є фінансовим стимулом розвитку виробництва та збуту продукції.

Подальший розвиток ринку факторингових послуг в Україні спрямований на удосконалення законодавчого урегулювання, поліпшення умов, методів і форм надання таких послуг, зокрема, факторингу з регресом, а також зниження вартості факторингових операцій. Факторинг широко розвинений в європейських країнах, у США, в нашій країні він робить перші кроки, але є одним із небагатьох на сьогодні фінансових інструментів, спрямованих на справжню підтримку й розвиток суб'єктів господарювання.

Список використаних джерел

1. Лаврик М.Ю. Эффективность факторинговых операций российских коммерческих банков: дис. к.э.н.: 08.00.10 / Лаврик М.Ю. – Москва, 2005. – 143 с.
2. Forman M. Factoring and Finance / M. Forman, J. Gildert. – London, 1976. – 92.
3. Макарович В.К. Економічна сутність та ідентифікація факторингових операцій в системі бухгалтерського обліку / В.К. Макарович // Вісник ОНУ. – 2013. – Том 18. Випуск 2/1. – С. 12–16.
4. Бухгалтерський словник / Ф.Ф. Бутинець [та ін.]; ред. Ф.Ф. Бутинець; ЖІТІ. – Житомир: ПП «Рута», 2001. – 220 с.
5. Про банки і банківську діяльність: закон України від 07.12.2000, №2121-III, // Уряд. кур'єр від 17.01.2001.
6. Цивільний кодекс України: Кодекси України. – К.: Мінюст України, 1999. – С. 3–180.
7. Еш С.М. Ринок фінансових послуг: підручник / С.М. Еш. К.: Центр учбової літератури, 2015. – 400 с.
8. Компанія «Просто банк Консалтинг». – [Електрон. ресурс] – Режим доступу: http://www.prostobiz.ua/finansy/factoring/dogovor-v_2
9. Указ Президента України «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг» від 23.11.2011 №1070. // [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ndu.gov.ua>